

Sygn. akt III CZ 472/22

POSTANOWIENIE

Dnia 20 lutego 2023 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Władysław Pawlak (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Monika Koba

SSN Karol Weitz

w sprawie z powództwa T. D. i W. D.
przeciwko Bank spółce akcyjnej w W.
o zapłatę ewentualnie o ustalenie,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 20 lutego 2023 r. w Izbie Cywilnej w
Warszawie,
zażalenia powodów
na wyrok Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu
z 20 maja 2022 r., sygn. akt I ACa 294/21,

**uchyla zaskarżony wyrok i pozostawia rozstrzygnięcie o
kosztach postępowania zażaleniowego w orzeczeniu kończącym
postępowanie w sprawie.**

UZASADNIENIE

Powodowie T. D. i W. D. w pozwie skierowanym przeciwko Bankowi S.A. w W. domagali się: - zasądzenia na ich rzecz kwoty 84 007,68 zł oraz kwoty 1159,95 CHF z ustawowymi odsetkami za opóźnienie liczonymi od dnia wniesienia pozwu do dnia zapłaty; - ewentualnie ustalenia nieistnienia stosunku prawnego wynikającego z nieważnej umowy kredytu hipotecznego z dnia 10 października 2005 r.; - ewentualnie zasądzenia na ich rzecz kwoty 23 654,27 zł z ustawowymi odsetkami za opóźnienie liczonymi od dnia wniesienia pozwu do dnia zapłaty, -

ewentualnie ustalenie, że postanowienia ust. 1, ust. 2 pkt 1-4, ust. 3 załącznika nr 7 do umowy kredytu hipotecznego stanowią niedozwolone postanowienia umowne i nie wiążą od chwili zawarcia umowy.

Wyrokiem z dnia 3 listopada 2020 r. Sąd Okręgowy w Jeleniej Górze ustalił nieistnienie stosunku prawnego kredytu hipotecznego z dnia 10 października 2005 r. zawartego pomiędzy powodami a pośrednikiem prawnym pozwanego Banku (pkt I), a w pozostałym zakresie oddalił powództwo (pkt II) i zasądził na rzecz powodów od pozwanego Banku koszty procesu (pkt III) oraz rozliczył koszty sądowe (pkt IV).

Sąd pierwszej instancji ustalił, że w 1989 r. powodowie rozpoczęli budowę domu jednorodzinnego w J. W 2005 r. w celu dokończenia tej budowy postanowili zaciągnąć kredyt. W Banku1 S.A. w K. (pośrednik prawny pozwanego Banku) uzyskali informację, że nie posiadają zdolności kredytowej na zaciągnięcie kredytu złotowego i w związku z tym zaproponowano im udzielenie kredytu denominowanego w walucie obcej. Powodowie wnioskowali o kredyt w kwocie 114 000 zł. Byli zapewniani przez pracowników kredytodawcy o stabilności CHF i nie pouczono ich o ryzyku kursowym. W dniu 10 października 2005 r. powodowie zawarli z Bankiem1 S.A. w K. umowę kredytu hipotecznego denominowanego w CHF w kwocie 46 398,05 CHF na okres 30 lat, ze zmiennym oprocentowaniem, które w chwili zawarcia umowy wyniosło 3,59%. Kredytobiorcy zostali zobowiązani do uiszczenia jednorazowej prowizji w kwocie 1159,95 CHF. Wyplata kredytu miała nastąpić w PLN po przeliczeniu kursu kupna CHF określonego według tabeli kursów walut obowiązującego w banku kredytodawcy. Umowa nie zawierała informacji dotyczących czynników determinujących wartość kursów walutowych. Kredytodawca wypłacił powodom kwotę 110 350,19 zł, która została wyliczona jako równowartość kwoty 46 398,05 CHF. Do rozliczenia z tytułu spłaty kredytu kredytodawca stosował ustalone przez siebie kursy walut. Przez okres spłacania kredytu powodowie nie wiedzieli, w jakiej wysokości Bank pobierze im z rachunku złotowego należność na poczet raty kredytowej. W harmonogramie spłaty kredytu wysokość rat była określona wyłącznie w CHF.

Sąd Okręgowy stwierdził, że postanowienia umowne dotyczące mechanizmu waloryzacji kwoty udzielonego kredytu oraz rat kapitałowo-odsetkowych mają charakter abuzywny, przy czym eliminacja z umowy niedozwolonych postanowień prowadzi do nieważności całej umowy kredytowej. Rozpatrując roszczenie pieniężne powodów Sąd pierwszej instancji nie zastosował teorii kondycji, stojąc na stanowisku, iż strony powinny zwrócić sobie wzajemnie, to co bez podstawy prawnej świadczyły w wykonaniu umowy kredytowej. Z uwagi na fakt, że suma wpłat kredytobiorców nie przekroczyła kwoty wypłaconego im kredytu powództwo o zapłatę zostało oddalone.

W wyniku apelacji pozwanego Banku Sąd Apelacyjny we Wrocławiu uchylił wyrok Sądu Okręgowego w zakresie pkt I, III oraz IV i w tej części przekazał sprawę temu Sądowi do ponownego rozpoznania oraz orzeczenia o kosztach postępowania apelacyjnego. Sąd drugiej instancji nie podzielił stanowiska Sądu pierwszej instancji co do nieważności umowy kredytowej po wyeliminowaniu z niej abuzywnych postanowień dotyczących klauzul waloryzacyjnych, gdyż możliwe jest przy wykonywaniu tej umowy wykorzystanie wskaźnika kursowego w postaci średniego kursu NBP. Postanowienia umowne w tym zakresie nie określały świadczeń głównych. Sąd Apelacyjny zwrócił uwagę, że Sąd Okręgowy nie ocenił jednak prawidłowości i zakresu pouczeń powodów jako konsumentów odnośnie do klauzuli ryzyka wymiany walutowej, gdyż tego typu klauzule określają główny przedmiot spornej umowy kredytu. Ponadto Sąd drugiej instancji zauważył, iż przedmiotem merytorycznej oceny w postępowaniu apelacyjnym nie mogło być roszczenie powodów zgłoszone jako ewentualne, gdyż w tym względzie brak jest rozstrzygnięcia Sądu pierwszej instancji.

W zażaleniu powodowie zaskarżając wyrok Sądu Apelacyjnego w całości wniesli o jego uchylenie i przekazanie sprawy temu Sądowi sprawy do ponownego rozpoznania oraz orzeczenia o kosztach postępowania zażaleniowego. Zarzucili naruszenie prawa procesowego tj.: art. 386 § 4 k.p.c. poprzez bezzasadne przyjęcie, że zachodziły przesłanki do uznania, iż Sąd Okręgowy nie rozpoznał istoty sprawy, podczas gdy Sąd pierwszej instancji dokonał oceny abuzywności kwestionowanych przez powodów postanowień umownych i doszedł przy tym do odmiennych wniosków, niż Sąd Apelacyjny, a ponadto Sąd Okręgowy

przeprowadził w toku postępowania te dowody, które uznał za istotne z punktu widzenia rozstrzygnięcia, zaś jeśli Sąd Apelacyjny uważał, że konieczne jest przeprowadzenie uzupełniającego postępowania dowodowego, to mógł to uczynić w ramach własnych kompetencji sądu odwoławczego. Skarżący zwrócili uwagę, że w razie przyjęcia, iż orzeczenie o charakterze kasatoryjnym, a nie reformatoryjnym było uzasadnione, to zaskarżony wyrok narusza art. 386 § 4 k.p.c. także i z tego względu, że Sąd odwoławczy uchylił wyrok Sądu pierwszej instancji jedynie w części, tj. z pominięciem pkt II tego wyroku, co skutkuje niespójnością takiego rozstrzygnięcia z funkcją uchylenia orzeczenia wobec nierozpoznania istoty sprawy, a także niespójnością z treścią uzasadnienia wyroku Sądu drugiej instancji, skoro Sąd ten uznał, że sporna umowa nie jest nieważna z przyczyn wskazanych przez Sąd Okręgowy, lecz zachodzi konieczność oceny jej ważności przez wzgląd na prawidłowość i zakres pouczeń powodów o ryzyku walutowym, oraz że w tym kontekście należy zbadać abuzywność postanowień umownych określających samą waloryzację, a następnie ocenić wpływ takiej ewentualnej abuzywności na byt całej umowy. Ponadto powodowie zarzucili naruszenie: art. 233 § 1 k.p.c. w zw. z art. 217 § 1 k.p.c. w zw. z art. 227 k.p.c. przez wybiórczą ocenę materiału dowodowego i brak wszechstronnej jego analizy; art. 385¹ § 1 k.c. w zw. z art. 6 ust. 1 *in fine* dyrektywy Rady nr 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (dalej: „dyrektywa nr 93/13/EWG”) w zw. z art. 58 § 1 k.c. w zw. z art. 69 ust. 1 i art. 69 ust. 2 pkt 4 i 5 ustawy - Prawo bankowe oraz w zw. z art. 385³ pkt 20 k.c. przez ich błędną wykładnię; art. 4 ust. 2 dyrektywy nr 93/13/EWG; art. 358 § 2 i 3 k.c. oraz art. 24 ust. 1 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o Narodowym Banku Polskim w zw. z art. 6 ust. 1 i art. 7 dyrektywy nr 93/13/EWG.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W postępowaniu wywołanym zażaleniem strony, skierowanym na podstawie art. 394¹ § 1¹ k.p.c. przeciwko uchyleniu przez sąd drugiej instancji wyroku sądu pierwszej instancji i przekazaniu sprawy do ponownego rozpoznania, ocenie podlega jedynie prawidłowość zakwalifikowania przez sąd odwoławczy określonej sytuacji procesowej jako odpowiadającej powołanej przez ten sąd podstawie orzeczenia kasatoryjnego. Ocena ta nie obejmuje natomiast zarówno

merytorycznego stanowiska prawnego sądu drugiej instancji, jak i prawidłowości zastosowania przepisów prawa procesowego, które nie odnoszą się do kwalifikacji powstałej sytuacji procesowej w kontekście przesłanek z art. 386 § 4 k.p.c.

Dlatego też prawnie irrelevantne są zarzuty skarżących naruszenia: art. 233 § 1 k.p.c. w zw. z art. 217 § 1 k.p.c. w zw. z art. 227 k.p.c.; art. 385¹ § 1 k.c. w zw. z art. 6 ust. 1 *in fine* dyrektywy nr 93/13/EWG w zw. z art. 58 § 1 k.c. w zw. z art. 69 ust. 1 i art. 69 ust. 2 pkt 4 i 5 ustawy - Prawo bankowe oraz w zw. z art. 385³ pkt 20 k.c. przez ich błędną wykładnię; art. 4 ust. 2 dyrektywy nr 93/13/EWG; art. 358 § 2 i 3 k.c. oraz art. 24 ust. 1 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o Narodowym Banku Polskim w zw. z art. 6 ust. 1 i art. 7 dyrektywy nr 93/13/EWG.

W ramach kontroli wyznaczonej art. 394¹ § 1¹ k.p.c. Sąd Najwyższy sprawdza jedynie, czy rzeczywiście doszło do nierozpoznania przez sąd pierwszej instancji istoty sprawy, albo czy wydanie wyroku wymaga przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości (zob. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 22 listopada 2013 r., II CZ 79/13, nie publ., z dnia 24 stycznia 2014 r., V CZ 87/13, nie publ., z dnia 22 lipca 2015 r. I UZ 6/15, nie publ.). Wszelkie inne wady, dotyczące naruszeń prawa materialnego, czy też procesowego (poza nieważnością postępowania - art. 386 § 2 k.p.c.), nie uzasadniają uchylecia orzeczenia i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania. Wszystkie tego rodzaju braki powinny być w systemie apelacji pełnej załatwiane bezpośrednio w postępowaniu apelacyjnym (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 19 grudnia 2012 r., II CZ 141/12, nie publ.; z dnia 2 października 2014 r., IV CZ 68/14, nie publ.).

Pojęcie nierozpoznania istoty sprawy interpretowane jest jako wadliwość rozstrzygnięcia, polegająca na wydaniu przez sąd pierwszej instancji orzeczenia, które nie odnosi się do tego, co było przedmiotem sprawy, bądź na zaniechaniu zbadania przez ten Sąd materialnej podstawy żądania albo oceny merytorycznych zarzutów strony przy bezpodstawnym przyjęciu, że istnieje przesłanka materialnoprawna lub procesowa unicestwiająca roszczenie (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 23 września 1998 r., II CKN 897/97, OSNC 1999 nr 1, poz. 22; wyroki Sądu Najwyższego z dnia 12 lutego 2002 r., I CKN 486/00, OSP

2003 nr 3, poz. 36 oraz z dnia 12 listopada 2007 r., I PK 140/07, OSNP 2009, nr 1-2, poz. 2).

Sąd Apelacyjny jako przyczynę kasatoryjnego wyroku wskazał, że Sąd Okręgowy nie oceniał prawidłowości i zakresu pouczeń powodów - konsumentów odnośnie do klauzuli ryzyka wymiany walutowej, gdyż tego typu klauzule określają główny przedmiot spornej umowy kredytu. Jednak w ramach kognicji sądu odwoławczego, wyznaczonej art. 378 § 1 i art. 382 k.p.c., Sąd drugiej instancji był uprawniony, ale i zarazem zobowiązany do rozpatrzenia tej kwestii i jej oceny w kontekście wpływu na ważność umowy kredytu, a w konsekwencji i oceny zasadności/niezasadności roszczenia o ustalenie nieistnienia stosunku prawnego kredytu hipotecznego. W tym zakresie zarzut powodów naruszenia art. 386 § 4 k.p.c. okazał się skuteczny. Zagadnienia związane z prawidłowością pouczeń powodów odnośnie do klauzuli ryzyka wymiany walutowej stanowi w tej sprawie tylko jeden z elementów podstawy faktycznej i prawnej powództwa. Dlatego nie decyduje o istocie sprawy jako całości, a w konsekwencji uchylenie wyroku Sądu Okręgowego z tej przyczyny należy uznać za przedwczesne.

Za bezzasadny trzeba natomiast uznać zarzut powodów naruszania art. 386 § 4 k.p.c. na skutek uchylenia przez Sąd odwoławczy wyroku Sądu pierwszej instancji jedynie w części, tj. z pominięciem pkt II tego wyroku. Należy wyjść od tego, że rozstrzygnięcie zawarte w tym punkcie obejmuje oddalenie powództwa w zakresie żądania zapłaty kwoty 84 007,68 zł oraz kwoty 1159,95 CHF z ustawowymi odsetkami za opóźnienie liczonymi od dnia wniesienia pozwu do dnia zapłaty. Jakkolwiek roszczenie to pozostawało w związku z roszczeniem o ustalenie, to wobec braku apelacji powodów i zaskarżenia rozstrzygnięcia zawartego w pkt II wyroku Sądu pierwszej instancji, nie było podstaw do kasatoryjnego orzeczenia w tym względzie, skoro apelację wywiódł tylko pozwany, zaskarżając wyrok Sądu pierwszej instancji, zgodnie zresztą z własnym interesem prawnym, w części uwzględniającej powództwo i orzekającej o kosztach procesu (k. 478).

Zważywszy na treść sentencji wyroku Sądu pierwszej instancji oraz jego uzasadnienie, a także wskazaną w pozwie wzajemną konfigurację roszczenia

głównego i roszczeń ewentualnych nie ulega wątpliwości, że przedmiotem rozstrzygnięcia zawartego w pkt II wyroku Sądu pierwszej instancji nie były roszczenia ewentualne o zasądzenia kwoty 23 654,27 zł z ustawowymi odsetkami za opóźnienie liczonymi od dnia wniesienia pozwu do dnia zapłaty lub o ustalenie, że postanowienia ust. 1, ust. 2 pkt 1-4, ust. 3 załącznika nr 7 do umowy kredytu hipotecznego stanowią niedozwolone postanowienia umowne i nie wiążą od chwili zawarcia umowy. Z procesowego punktu widzenia roszczenia te mogą się zaktualizować dopiero po przesądzeniu, że roszczenie o ustalenie nieistnienia stosunku prawnego kredytu hipotecznego nie zasługuje na uwzględnienie.

Z tych względów Sąd Najwyższy orzekł na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. w zw. z art. 394¹ § 3 k.p.c., a o kosztach postępowania zażaleniowego w oparciu o art. 108 § 1 k.p.c. w zw. z art. 398²¹ k.p.c. i art. 394¹ § 3 k.p.c.